

Kamil Şahverdi

Rəşid Behbudov
Fondunun direktoru

III yazı

“Allah bir daha bu millətə İstiklal Marşı yazdırmasın”

Mehmet Akif Ersoy
Türkiyə Cümhuriyyəti İstiklal
Marşının söz müəllifi.

Üzeyir Hacıbəyli adına Azərbaycan Dövlət simfonik orkestri 1992-ci il mayın 25-də keçiriləcək ictimai dinləmə tədbirində səslənəcək əsərləri ifa etməyə hazırlaşdı. Himn üçün təqdim olunmuş dörd əsərin hamısı Üzeyir bəyə məxsus idi. Bəstəkarlar hazırladıkları əsərlərin partiturasını, notlarını Bəstəkarlar İttifaqına təhvil vermişdilər. Bütün təşkilati işlərə Bəstəkarlar İttifaqının birinci katibi Tofiq Quliyev rəhbərlik edirdi. Əsərlərin notlarını da o qəbul edirdi. Yadıma gəlir, Aydın K. Azimlə Bəstəkarlar İttifaqına gəldik, partituranı və notları Aydın müəllim Tofiq Quliyevə təqdim etdi. Tofiq müəllim partituranı səhifə-səhifə açıb maraqla nəzərdən keçirdi və sonra zarafla dedi: “Aydın, neçə gündür səni gözləyirəm. Hamı təhvil verib, bircə sən qalmışdın. Düşündüm, bəlkə fikrini dəyişmişən, iştirak etmək istəmişən?”

Aydın K. Azim cavabında dedi ki, Tofiq müəllim, artıq mənədən asılı deyil, iştirak etsəm də, etməsəm də indi hər yerdə “Azərbaycan Marşı” səslənir.

Tofiq Quliyev gülümsəyərək: Amma hər səhər saat 6-da radio-da himn səslənir-dedi.

Daha sonra Tofiq müəllim əlavə etdi ki, iştirakçıların hər birinə 1000 manat qonorar ödəniləcək. Gülümsəyərək daha sonra dedi: “Düzdür, bu boyda iş üçün elə böyük pul deyil. Amma yenə də Allah bərəkət versin.”

Beləcə, 5-10 dəqiqə bəstəkarlar zaraflaşmışdılar.

1989-cu ildə Yisif Səmədoğlu Aydın K. Azimdən iki həftəyə əsəri hazırlayıb lentə alaraq ona çatdırmağı xahiş etmişdi. O dövrdə bu olduqca çətin məsələ idi. Amma Aydın müəllimin bunun öhtəsindən gələcəyini bildirmişdi. Bu yerdə bəzi məqamlara toxunmaq istəyirəm. Yazının əvvəlki hissələrində qeyd etmişəm ki, Azərbaycanda ilk dəfə 1989-cu ildə bəstəkar Sərdar Fərəcov Üzeyir bəy Hacıbəylinin məlum olmayan iki marşını “Ədəbiyyat və incəsənət” qəzetinin 14 iyul sayında çap etdirmişdi. Aydın K. Azim də “Azərbaycan Marşı”nı qəzetin həmin sayında görüb üzərində işə başlamışdı. Sərdar Fərəcov isə marşları tanınmış türk musiqişünas Etem Üngörün “Türk marşları” kitabından götürmüşdü. 1965-ci ildə Etem Üngör ilk dəfə Üzeyir bəyin “Milli marş” və “Azərbaycan marşı” əsərlərini çap etdirmişdi. Etem Üngörə qədər “Azərbaycan Marşı”nın sözləri dəfələrlə Türkiyədə, Almaniyada müxtəlif dərjələrdə çap olunsada, notları ilk dəfə 1965-ci ildə “Türk marşları” kitabında işıq üz

görmüşdü. Bu olduqca qiymətli və tarixi fakta yazının sonrakı hissəsində qayıdacağam. Çünki, tanınmış musiqişünas Etem Üngör elə bir iş görmüşdü ki, bunun üzərindən bir neçə cümlə ilə keçmək mümkün deyil. Onun göstərdiyi xidməti ətraflı və geniş izah etməyə çalışacağam.

Etem Üngör əsərin yalnız melodiyasını, yəni bir səsli variantını çap etmişdi. Aydın K. Azim bu bir səsli variantın üzərində işləmiş və əsəri bu gün eşit

köçürmək üçün sə məndən xahiş etdi ki, kimisə tapıb danışım. Bu ayrıca bir peşədir. O zaman Azərbaycanda bu işlə 2 ya 3 nəfər məşğul olurdu. Onlara səsköçürənlər (perepisşik qolosov) deyirlər. Yəni musiqi mirzələri. Bu olduqca ağır və çətin bir işdir. Təsəvvür edin ki, orkestrdə hər alətin partiyası ayrıca yazılır. Tutaq ki, orkestrdə 20 birinci violin (skripka) var, 20 ikinci violin. Hər iki nəfərin qarçısında pyupitr var (notları qoymaq üçün qurğu). Deməli birinci və ikinci violin qruplarının hər biri üçün onların partiyası yazılmış 10 nüsxə kö-

Məclis olmuşdu) himn komissiyasının üzvləri, deputatlar, nazirlər, elm və sənət xadimləri, ziyalılar, siyasətçilər, himn üçün təqdim olunan əsərlərin ictimai dinləməsinə toplaşmışdılar. Komissiyanın sədri Firudin Cəlilov bundan bir həftə qabaq, 18 may 1992-ci ildə Azərbaycan Respublikası Baş nazirinin müavini təyin olunmuşdu. Açığını bildirim ki, bu təyinat bizdə “Azərbaycan Marşı”nın himn kimi qəbul olunacağına müəyyən ümidlər yaratmışdı. Çünki, Firudin Cəlilov hökumətdə humanitar sahəyə rəhbərlik edəcəkdi. Biz də sadələv-

himn nəfəs alətləri orkestrinin və xorun ifasında səslənirdi. Niyazi isə onu böyük simfonik orkestr və xor üçün işləmişdi. Yeri gəlmişkən qeyd edim ki, Azərbaycan SSR-nin himni təntənəli mahnı formasında yazılsa da, ritm və janr etibarlı ilə marşdır. Maraqlıdır ki, bir çoxları “Azərbaycan Marşı”nın marş olduğunu iddia edib onun himn kimi qəbul olunmasına etiraz edirdilər. Əslində isə Azərbaycan SSR-nin himnini marş hesab etmək olar. “Azərbaycan Marşı” marş adlanırsa da, janr, forma və quruluş etibarlı ilə marşa aidiyyəti yoxdur.

Bir daha Himnimiz haqqında

ÜZEYİR HACIBƏYİLİ

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI DÖVLƏT HİMNİ AZERBAIJAN NATIONAL ANTHEM

yeniden bərpa, uyqulama, arranjman

Aydın K. Azim

B101989

KLAVİYER

BAKİ

cəsinə düşüncəydük ki, məsələnin həlli xeyli asanlaşacaq...

Üzeyir Hacıbəyli adına Azərbaycan Dövlət simfonik orkestri səhnədə əyləşmişdi. Komissiya üzvləri, tədbirə gələnler zala keçib yerlərində oturdan sonra dirijor Əli Cavanşir orkestrin önünə keçdi və “hazır ol” işarəsini verdi. İlk olaraq Azərbaycan SSR-nin himni ifa olundu. Xorsuz əlbəttə ki, orkestr versiyası. Bu əsər çox möhtəşəmdir. Üzeyir bəy Azərbaycan SSR-nin himnini 1944-cü ildə yazıb. Təntənəli mahnı janrında (üç bənd, üç nəqarət) yazılmış himnin sözləri Səməd Vurğun və Süleyman Rüstəmə məxsusdur. 1978-ci il-

Bu başqa movzudur və bunun da üzərində ayrıca dayanmağı düşüncürəm.

Beləliklə Tofiq Quliyevin təqdim etdiyi variant səsləndi. Otkestr əsəri yüksək peşəkarlıqla ifa etdi. Sözü açığı əsər demək olar ki, Niyazinin redaktəsində olduğu kimi səslənirdi. Elə bir ciddi dəyişiklik hiss olunmurdu. Cüzi şəkildə mis nəfəs alətlərinin səslənməsi qabardılmışdı ki, bu da öz növbəsində ifaya əzəmət qatırdı.

Növbəti ifa Vasif Adıgözəlovun təqdim etdiyi Üzeyir Hacıbəylinin “Koroğlu” operasından “And xoru” idi. Hamımıza yaxşı tanış olan “And xoru” da xorsuz,

də Azərbaycan SSR-nin yeni Konstitusiyası qəbul edilərkən himnin mətnində Hüseyn Arif müəyyən dəyişiklik etmişdir. Həmçinin Stalinin adı mətndən çıxarılmışdır. Bu himnin, həmçinin SSRİ himninin çox maraqlı tarixi var. Bu haqda da yazının növbəti hissələrində geniş məlumat verəcəyəm.

1978-ci ildə yeni Konstitusiyanın qəbulu ilə əlaqədar Niyazi himni yenidən redaktə etmişdi. Niyazinin böyük ustalıqla etdiyi redaktədə əsər çox möhtəşəm və parlaq səslənirdi. Ona qədər

orkestr variantında səsləndi. Vasif Adıgözəlov əsəri peşəkarlıqla işləmişdi. Orkestr əsəri məharətlə ifa etdi. Daha sonra Musa Mirzəyevin himn üçün işlədiyi “Ey Vətən” xoru səsləndi. Əlbəttə ki, xorsuz. Bu əsər də peşəkarlıqla işlənmişdi. “Ey Vətən” xoru fortepiano və xor üçün yazılıb. Ona görə də orkestrin ifasında əsəri eşitmək çox maraqlı idi. Orkestr bu əsəri də gözəl ifa etdi. Nəhayət növbə sonuncu əsərə, “Azərbaycan Marşı”na çatdı...

(ardı gələn sayımızda)